

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/43

Karar Sayısı: 2024/65

Karar Tarihi: 22/2/2024

İPTAL TALEBİNDE BULUNANLAR:

1. Şerafettin Can ATALAY (E.2024/43)

Vekilleri: Av. Fikret İLKİZ, Av. Evren İŞLER, Av. Özgür ERBAŞ, Av. Yalçın Deniz ÖZEN, Av. Akçay TAŞÇI

2. Manisa Milletvekili Özgür ÖZEL (E.2024/44)

3. Manisa Milletvekili Özgür ÖZEL, Afyonkarahisar Milletvekili Burcu KÖKSAL, İstanbul Milletvekili Gökhan GÜNAYDIN, Mersin Milletvekili Ali Mahir BAŞARIR ile birlikte 125 milletvekili (E.2024/45)

4. İstanbul Milletvekili Erkan BAŞ (E.2024/46)

Vekilleri: Av. Şerif Özgür URFA, Av. Eren GÖNEN

5. Kars Milletvekili Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT, Muş Milletvekili Sezai TEMELLİ, Batman Milletvekili Mehmet Rüştü TİRYAKİ (E.2024/47)

İPTAL TALEBİNİN KONUSU: Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespitine, Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 2., 6., 84., 85. ve 153. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ TALEP EDİLEN TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İŞLEMİ

İptali talep edilen işlem, Yargıtay 3. Ceza Dairesi Başkanlığınca Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığına hitaben yazılan;

“Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Dairemizin 2023/12611 esasında kayıtlı İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesinin 2022/1270 esas, 2022/1463 sayılı kararına konu İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/178 esas sayılı dava dosyasında Mahkemece verilen 27.12.2023 tarih ve 2021/178 esas, 2022/178 sayılı ek karar üzerine yapılan inceleme sonunda verilen 03.01.2024 tarih ve 2023/12611 esas, 2024/1 Değişik İş sayılı karar yazımız ekinde gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz olunur.”

şeklindeki yazının TBMM Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde okunarak Genel Kurula bildirilmesi suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesidir.

II. BİRLEŞTİRME KARARI

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespitine ve Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca iptaline ilişkin E.2024/44, E.2024/45, E.2024/46, E.2024/47 sayılı dosyalardaki taleplerin aralarındaki hukuki irtibat nedeniyle E.2024/43 sayılı dava ile BİRLEŞTİRİLMESİNE, esas incelemenin E.2024/43 sayılı dosya üzerinden yürütülmesine 22/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. İNCELEME

2. Başvuru dilekçeleri ve ekleri, Raportör Burak FIRAT tarafından hazırlanan rapor, Anayasa ve TBMM İçtüzüğü'nün ilgili kuralları ve bunların gerekçeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

3. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin (Daire) 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının TBMM Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespiti ve Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca iptali talep edilmiştir.

4. Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrasında "*Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle olur.*" hükmüne yer verilmiştir. Buna göre bir milletvekilinin milletvekilliğinin kesin hüküm giyme sebebiyle düşebilmesi için milletvekilliğine engel bir suçtan kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının bulunması ve bu kararın Genel Kurula bildirilmiş olması gerekir. Bu bağlamda kesin hükmün Genel Kurula bildirilme işlemi, milletvekilliğinin düşmesi sonucu yönünden kurucu bir nitelik taşımaktadır.

5. Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrasının hükmü dikkate alındığında kesinleşmiş bir mahkûmiyet bulunmadan milletvekilliğinin düşmesinin mümkün olmayacağı gibi bu hususta Genel Kurula bildirimde bulunulmasının da hiçbir hukuki sonuç doğurmayacağı açıktır. Kısacası milletvekilliğinin düşmesi sonucunun doğması, milletvekili seçilmeye engel nitelik taşıyan ve kesinleşmiş bulunan bir mahkûmiyet kararının varlığına bağlıdır.

6. Öte yandan anayasa koyucu tarafından milletvekilliğinin düşmesine ilişkin kararlara karşı Anayasa Mahkemesine başvuru imkânı tanınmış olup bu kapsamda Anayasa'nın 85. maddesinde "*Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın*

Anayasaya, kamuna veya İctüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.” denilmiştir.

7. Öncelikle belirtmek gerekir ki, iptali talep edilen bir kuralın ya da işlemin Anayasa Mahkemesince incelenebilmesi söz konusu kural ya da işlemin denetlenebilir olmasına ve Anayasa Mahkemesinin denetim alanına girmesine bağlı bulunmaktadır. Bu anlamda Anayasa Mahkemesi o kural ya da işlemin yalnızca nasıl nitelendirildiğine veya adlandırıldığına ya da bu işlemin nasıl bir yöntem izlenerek yapıldığına bakmakla yetinmemekte; hukuksal niteliği, etkisi ve doğurduğu sonuçları da gözetmektedir (Anayasa Mahkemesinin benzer yaklaşımla verdiği kararlar için bkz. AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023; AYM, E.2007/51, K.2007/56, 15/5/2007; E.2007/62, K.2007/66, 5/7/2007).

8. Bu durumda Anayasa Mahkemesince öncelikle değerlendirilmesi gereken husus söz konusu işlemin Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında olup olmadığıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere 84. maddenin ikinci fıkrası uyarınca gerçekleşmiş bir milletvekilliğinin düşmesi işleminin varlığından söz edilebilmesi için kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının bulunması zorunludur. Bu bakımdan, iptali talep edilen işleme konu kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmünün bulunup bulunmadığı incelenmeli ve Anayasa'nın 85. maddesi kapsamında denetlenebilir bir işlemin hukuk alanında varlık kazanıp kazanmadığı ortaya konulmalıdır.

9. Nitekim Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca kesin hükmün Genel Kurula bildirilmesi sonucu milletvekilliğinin düşmesine dair yasama işlemlerinin iptaline ilişkin taleplerde, öncelikle söz konusu işlemin niteliğini belirlemiş, *Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında gördüğü* işlemlerin anayasallık denetiminin yapılmasının Anayasa'nın 85. maddesi çerçevesinde mümkün olmadığı sonucuna ulaşarak iptal taleplerinin yetkisizlik nedeniyle reddine karar vermiştir (bkz. AYM, E.2021/33, K.2021/23, 31/3/2021; AYM, E.2020/49, K.2020/36, 25/6/2020; AYM, E.2020/50, K.2020/37, 25/6/2020).

10. Bununla birlikte, somut olayda Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY ile ilgili TBMM Genel Kurulunda okunması mümkün olan, kesinleşen bir hükmün varlığından söz edilemez. Bu bağlamda eldeki iptal talebinin, Anayasa Mahkemesinin daha önce verdiği ihlal kararlarının icrası sürecinde gerçekleşen bir işleme yönelik olduğu gözden uzak tutulmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin kesinleşmiş mahkûmiyet kararının okunması suretiyle gerçekleşen düşme işlemlerine karşı yapılan iptal başvurularını incelediği önceki olayların hiçbirisinde okuma işlemi öncesinde verilmiş bir ihlal kararı söz konusu değildir (bkz. AYM, E.2021/33, K.2021/23, 31/3/2021; AYM, E.2020/49, K.2020/36, 25/6/2020; AYM, E.2020/50, K.2020/37, 25/6/2020). Bu yönüyle eldeki iptal talebi öncekilerden farklı olup bu anlamda Anayasa Mahkemesinin önüne ilk kez gelmektedir. Dolayısıyla, eldeki iptal talebi hakkında Anayasa Mahkemesinin ihlal kararlarından bağımsız bir değerlendirme yapılması imkânı bulunmamaktadır.

11. Bu noktada Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına konu süreci ve sonrasını ele almak gerekmektedir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanan Şerafettin Can ATALAY'ın Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs suçundan 25/4/2022 tarihinde 18 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına

ve hükümlerle birlikte tutuklanmasına karar verilmiştir. Anılan karara yönelik istinaf başvurusu da Bölge Adliye Mahkemesinin 28/12/2022 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

12. Yargıtay 3. Ceza Dairesince (Daire) kararın temyiz incelemesi aşamasında Şerafettin Can ATALAY 14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan 28. Dönem Milletvekili Genel Seçimi'nde Türkiye İşçi Partisi Hatay milletvekili olarak seçilmiş ve milletvekili mazbatasını almıştır. İlgilinin, milletvekili seçilmesi nedeniyle yasama dokunulmazlığına sahip olduğunu belirterek Daireden Anayasa'nın 83. maddesi gereğince durma kararı verilmesi ve tahliye edilmesi yönündeki talebi, Dairenin 13/7/2023 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Söz konusu karara Yargıtay 4. Ceza Dairesi nezdinde yapılan itiraz da anılan kararda isabetsizlik, usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı gerekçesiyle ve oyçokluğuyla 17/7/2023 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

13. Durma ve tahliye talebinin reddine dair karara karşı 20/7/2023 tarihinde Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuru henüz inceleme aşamasındayken Dairenin 28/9/2023 tarihli kararıyla mahkûmiyet hükmü onanmış, kesinleşen hükmün bir örneği de Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gereğinin takdiri için TBMM'ye gönderilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 25/10/2023 tarihinde Şerafettin Can ATALAY'ın seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (*Şerafettin Can Atalay (2)* [GK], B. No: 2023/53898, 25/10/2023). Anayasa Mahkemesi, tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kararın bir örneğinin davacının yeniden yargılanmaya başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

15. İhlal kararı kendisine gönderilen ilk derece mahkemesinin başkanı 30/10/2023 tarihinde, Daireye bir müzekkere yazmış ve Anayasa Mahkemesinin ihlal kararının Dairenin davacının milletvekili seçilmesi nedeniyle durma kararı verilmesi talebinin reddine dair kararına ilişkin olduğunu, bireysel başvuru inceleme aşamasındayken mahkûmiyet hükmünün onandığını, yeni oluşan bu durum sebebiyle Daireye yeni bir değerlendirme yapılmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir.

16. Daire, ilk derece mahkemesinin bahsi geçen talebini bir müzekkereyle değil Mahkeme Heyetince verilecek bir kararla Yargıtaya göndermesi gerektiği gerekçesiyle dosyayı iade etmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesi dosyanın kendisine iade edildiği 1/11/2023 tarihinde aldığı bir ek kararla bahsi geçen müzekkerede belirttiği gerekçelere dayanarak dosyanın Daireye gönderilmesine oybirliğiyle karar vermiştir.

17. Daire 8/11/2023 tarihinde, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararına *hukuki değer ve geçerlilik izafe edilemeyeceği*, ortada Anayasa'nın 153. maddesi kapsamında uygulanması gereken bir karar bulunmadığı gerekçesiyle bireysel başvurunun inceleme sürecinde Daire kararıyla onanarak kesinleşen infazı kabil mahkûmiyet hükmü karşısında Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına, davacının kesin hüküm giyme nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesine yönelik işlemlerin başlatılması için kararın bir örneğinin TBMM'ye gönderilmesine, anayasal hükümleri ihlal eden ve kendisine verilen yetki sınırlarını aşarak hak ihlali yönünde oy kullanan Anayasa Mahkemesi üyeleri hakkında gereğinin takdir

ve ifası için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmasına oybirliğiyle karar vermiştir.

18. Dairenin bahsi geçen kararına yönelik itiraz hakkında Yargıtay 4. Ceza Dairesi 20/11/2023 tarihli kararıyla itiraz konusu kararın 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 267. maddesi kapsamında itiraza konu bir karar olmadığı gerekçesiyle oyçokluğuyla karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Anılan karara karşı bireysel başvuruda bulunulmuştur.

19. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu *Şerafettin Can Atalay (3)* ([GK], B. No: 2023/99744, 21/12/2023) kararında ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle başvurunun bireysel başvuru hakkının, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiş; tespit edilen hak ihlallerinin ortadan kaldırılmasına yönelik olarak kararın bir örneğinin başvurunun yeniden yargılanmasına başlanması, mahkûmiyet hükmünün infazının durdurulması, ceza infaz kurumundan tahliyesinin sağlanması ve yeniden yapılacak yargılamada durma kararı verilmesi şeklindeki işlemlerin yerine getirilmesi için İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir (*Şerafettin Can Atalay (3)* [GK], B. No: 2023/53898, 25/10/2023, § 77).

20. İhlal kararı kendisine gönderilen ilk derece mahkemesi 27/12/2023 tarihli ek karar ile dosyanın Daireye gönderilmesine karar vermiş; Daire 3/1/2024 tarihinde, 8/11/2023 tarihli kararındaki gerekçelerle Anayasa Mahkemesi kararına uyulmamasına, davacının kesin hüküm giyme nedeniyle milletvekilliğinin düşürülmesine yönelik işlemlerin başlatılması için kararın bir örneğinin TBMM'ye gönderilmesine oybirliği ile karar vermiştir. TBMM'nin 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Dairenin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair yazısının okunması suretiyle başvurunun (davacının) milletvekilliğinin düşmesine yönelik işlem tesis edildiği açıklanmıştır.

21. Öncelikle belirtmek gerekir ki TBMM Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Genel Kurulun bilgisine okunmak suretiyle sunulan yazıda yer verilen İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/12/2023 tarihli ek kararı bir mahkûmiyet kararı değil, Anayasa Mahkemesinin 21/12/2023 tarihli bireysel başvuru kararının, Daire tarafından değerlendirilmesi için dosyanın anılan Daireye gönderilmesine ilişkin karardır.

22. Diğer yandan Anayasa Mahkemesinin 25/10/2023 tarihinde verdiği *hak ihlali* kararı sonrasında Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY ile ilgili kesinleşen bir hükmün varlığından söz etmek hukuken mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararından sonra kararın hüküm fıkrasında belirtildiği şekliyle ihlale yol açan kararın ortadan kaldırılması anayasal bir zorunluluktur. Anayasa Mahkemesince Anayasa'yı ihlal ettiği tespit edilen bir yargısal kararı mahkemeler dâhil hiçbir kamu otoritesi esas alamaz ve Anayasa'ya aykırılığı sabit olan bir karara hukuken geçerlilik tanınmaz. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararları yol gösterici veya tavsiye mahiyetinde kararlar olmayıp bağlayıcı ve gereğinin yapılması konusunda ilgili otoritelere takdir alanı bırakmayan kararlardır. Bu kapsamda, Anayasa Mahkemesinin ihlalin kaynağı olarak tespit ettiği önceki kararın kaldırılması hususunda derece mahkemelerinin herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır (bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, § 59). Sadece mahkemeler değil ihlal sonucunun oluşmasına yol açan veya ihlalin giderilmesi sürecinde etkin konumda bulunan diğer kamu

otoriteleri de ihlal kararının gereğini yerine getirmek, ihlali gidermek ve ihlalin sürmesini önlemekle yükümlüdür.

23. Bu bakımdan yasama organının da Anayasa Mahkemesi Genel Kurulunun 25/10/2023 tarihinde tespit ettiği ihlalin giderim sürecinin bir parçası olduğu kuşkusuz olup söz konusu karar yasama organı yönünden de bağlayıcı niteliktedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın ikinci başvurusu üzerine verdiği ihlal kararının *giderimi* kapsamında, kararın bir örneğinin *bilgi için ve ilgileri nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisine gönderilmesine* hükmetmiştir (*Şerafettin Can Atalay (3)*, § 78).

24. Öte yandan derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararını uygulamamış olmaları bu anayasal gerekliliği ve gerçeği değiştirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı karşısında Yargıtayın *Anayasa Mahkemesi kararına uyulmaması* yönünde verdiği karara hukuki değer atfedilmesi mümkün olmadığı gibi Yargıtayın bu karardan hareketle kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının varlığını sürdürdüğünün kabulü de mümkün değildir.

25. TBMM Genel Kurulunda okunan metinde yer alan Dairenin 3/1/2024 tarihli ve 2024/1 Değişik İş sayılı kararı da Anayasa Mahkemesinin anılan bireysel başvuru kararına uyulmasına yer olmadığına ilişkin Türk hukukunda verilmesi mümkün olmayan, Anayasa'nın tamamen dışında kalan ve hukuki dayanağı bulunmayan bir karardır. Dolayısıyla Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY ile ilgili kesin bir mahkûmiyet içermediği açık olan kararlara yer verilen Daire yazısının TBMM Genel Kurulunda okunmasıyla Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesine yönelik işlem tesis edilmiş ve böylece fiilî (*de facto*) bir durum oluşturulmuştur.

26. TBMM Genel Kurulunda iptal talebine konu edilen Daire yazısının okunması suretiyle oluşturulan bu fiilî durumun Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrasının kapsamına giren bir yasama işlemi olarak değerlendirilmesine imkân bulunmamaktadır. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin 25/10/2023 tarihinde verdiği 2023/53898 başvuru numaralı karar sonrasında Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY hakkında kesin hükmün varlığından söz edilmesi hukuken mümkün olmadığından TBMM Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611 sayılı yazısının Başkanlıkça okunmak suretiyle Genel Kurula bildirilmesi işlemi ile oluşan fiilî durum hakkında Anayasa Mahkemesince karar verilmesi mümkün değildir.

27. Nitekim Anayasa Mahkemesi birçok defa gerek norm denetimi gerekse değişik iş kararlarında önüne gelen talepler hakkında farklı sebeplerle karar verilmesine yer olmadığına kararları vermiştir.

28. Anayasa Mahkemesi daha önce inceleyip Anayasa'ya aykırı bularak iptal ettiği normlara ilişkin olarak yeniden iptal talebi söz konusu olduğunda, bu konuda karar verdiği ve başvurunun konusu kalmadığı gerekçesiyle *karar verilmesine yer olmadığı* kararları vermiştir (bkz. AYM, E.2023/82, K.2023/77, 4/5/2023; AYM, E.2023/50, K.2023/157, 28/9/2023).

29. Öte yandan Anayasa Mahkemesi kanunların madde başlıklarının Anayasa'ya aykırılığı iddiaları karşısında, bunların tek başına bir anlamı olmadığından ve norm niteliği

taşımadığından iptal davasına konu edilmelerinin mümkün olmadığı gerekçesiyle söz konusu iptal talepleri hakkında *karar verilmesine yer olmadığı* kararları vermiştir (AYM, E.2013/95, K.2014/176, 13/11/2014; AYM, E.2014/146, K.2015/31, 19/3/2015).

30. Yine Anayasa Mahkemesi, bir siyasi partinin isminde yer alan bir ibarenin bazı siyasi partilerce oluşturulan ittifakın ismi olarak kullanılmasının iltibasa yol açtığı gerekçesiyle yapılan tedbire durdurulma talebine ilişkin verdiği kararında da ortada hukuken böyle bir ittifakın bulunup bulunmadığını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi incelemesinde ittifak isminin hukuken varlık kazanmamış olduğunu belirterek konuyu incelenebilir bulmamış ve talep hakkında daha ileri bir inceleme yapmaya gerek görmemiştir. Anayasa Mahkemesi bu inceleme sonucunda, *hukuken var olmayan bir oluşum ile ilgili olarak yapılan başvurunun incelenebilmesine imkân bulunmadığına*, dolayısıyla talep hakkında *karar verilmesine yer olmadığına* hükmetmiştir (bkz. AYM, E.2022/3 (Değişik İşler), K.2022/2, 1/6/2022, §§ 8-9).

31. Eldeki talep bakımından da - yukarıda yapılan açıklamalar dikkate alındığında (bkz. §§ 10-26) - *hukuken var olmayan işlem ile ilgili söz konusu talebin incelenebilmesine imkân bulunmamaktadır*.

32. Açıklanan gerekçelerle Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespiti ve Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca iptali talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

Kadir ÖZKAYA, İrfan FİDAN, Muhterem İNCE ve Yılmaz AKÇİL bu görüşe katılmamışlardır.

IV. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

33. Başvuru dilekçesinde özetle, uygulanması hâlinde tafisi güç veya imkânsız zararların doğabileceği belirtilerek işlemin yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespiti hakkında 22/2/2024 tarihli ve E.2024/43, K.2024/65 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden, bu tespite ilişkin yürürlüğün durdurulması talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA 22/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V. HÜKÜM

Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının okunması suretiyle Hatay

Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespitine ve Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca iptaline karar verilmesi talebi hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA, Kadir ÖZKAYA, İrfan FİDAN, Muhterem İNCE ile Yılmaz AKÇİL'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 22/2/2024 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY'ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespiti ve Anayasa'nın 85. maddesi uyarınca iptali talebi ile yapılan başvurunun aşağıda belirtilen gerekçelerle yetkisizlik nedeniyle reddine karar verilmesi gerektiği kanaatinde olduğumuzdan, çoğunluk tarafından verilen karar verilmesine yer olmadığı kararına katılmamaktayız.

2. İptal talebi hakkında verilecek karar yönünden öncelikle ilgili Anayasa hükümlerinin tarihsel arka planının, anılan hükümlerde yapılan değişikliklerin ve bunlara ilişkin yasama süreçlerinin incelenmesi ve göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

3. 1995 yılında yapılan Anayasa değişikliği öncesinde Anayasa'nın 84. maddesinde kesin hüküm giyme hali de dâhil olmak üzere tüm düşme halleri için TBMM kararı alınması öngörülmüş, 85. maddesinde ise tüm düşme kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine iptal başvurusu yapma imkânı tanınmıştı. Anayasa değişikliği kapsamında 84. maddede yapılan değişiklikle milletvekilliğinin "*kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi*" bakımından TBMM kararı alınması usulü kaldırılmış, yerine "*bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesi*" usulü getirilmiştir.

4. Bir başka söyleyişle Anayasa'nın 84. maddesinin ilk hâlinde kesin hüküm giyme hâli de dâhil olmak üzere maddenin birinci fıkrasında düzenlenen bütün hâller sebebiyle TBMM üyeliğinin sona ermesi için TBMM tarafından üyeliğin düşmesine ilişkin bir karar alınması, 85. maddenin ilk halinde ise tüm düşme kararları aleyhine Anayasa Mahkemesine iptal talebiyle başvuru yapma imkânı öngörülmekteydi.

5. 23/7/1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanun'la yapılan Anayasa değişikliğiyle 84. madde yeniden düzenlenmiş; istifa, milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar etme ve Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşim günü katılmama hâlleri nedeniyle milletvekilliğinin düşmesi için TBMM Genel Kurulunca bu yönde bir karar alınması öngörülmüştür. Bununla birlikte anılan maddenin ikinci fıkrasında milletvekilliğinin "*kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi*" bakımından TBMM kararı alınması usulü kaldırılmış, düşmenin "*bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesiyle*" gerçekleşeceği belirtilmiştir.

6. 4121 sayılı Kanun'la Anayasa'nın 85. maddesinde yapılması öngörülen değişikliğe ilişkin kanun teklifinde ise yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya üyeliğin düştüğüne Meclisçe karar verilmesi veya üyeliğin düştüğü hususunun Genel Kurula sunulması hâllerinde iptal talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi öngörülmüştür. Dolayısıyla Anayasa'nın 84. maddesinde yapılan değişiklikle milletvekilliğinin düşmesine ilişkin usul bakımından düşme sebepleri yönünden yapılan ayrıma rağmen, 85. maddeye ilişkin Anayasa değişikliğine dair kanun teklifinde "*üyeliğin düştüğü hususunun Genel Kurula sunulması*" da iptal davası açılabilir hâller arasında sayılmıştır.

7. Ancak kanun teklifinde öngörülen bu düzenleme yasama sürecinde Anayasa Komisyonu tarafından kabul görmemiştir. Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metinde yalnızca “*yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84. maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hâllerinde*” iptal talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi öngörülmüştür. Dolayısıyla -kanun teklifinde yer alanın aksine- milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma hâlinde düşmesini düzenleyen 84. maddenin ikinci fıkrası bakımından bu imkân tanınmamıştır.

8. Anayasa Komisyonu Raporunda konuya ilişkin olarak “(...) *Teklif metni, tıpkı mer’i metinde olduğu gibi milletvekilliğinin düşmesi sonucunu doğuran bütün yasama işlemlerinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi imkânını açmaktadır. Teklif, hernekadar kısıtlama ve milletvekilliğiyle bağdaşmayan suçtan kesin hüküm giyme hallerinde Meclisçe herhangi bir karar alınmaması esasını benimsemişse de, bu hallerde milletvekilliğinin düştüğünün Genel Kurulun bilgisine sunulması yoluyla kesinleşmesi işleminin Anayasa Mahkemesince iptal konusu olabilmesi görüşünü kabul etmiştir. Komisyonumuz bu kanaatte değildir. (...) Komisyonumuz bu gerekçelerle, milletvekilliğini düşüren Meclis kararlarına karşı iptal istemini benimsemiş ve Meclisin sadece bilgi edinmekle yetindiği kısıtlama kararları ve kesin hükümler aleyhine Anayasa Mahkemesine iptal isteminde bulunulabilmesi imkânının açılmasını reddetmiştir. (...)*” açıklamalarına yer verilmek suretiyle bu husus açıkça ifade edilmiştir. Anayasa Komisyonunun kabul ettiği metnin bu kısmı Genel Kurul görüşmelerinde aynen kabul edilmiş ve Anayasa’nın 85. maddesi “*Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düşmesine 84 üncü maddenin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarına göre karar verilmiş olması hallerinde, Meclis Genel Kurulu kararının alındığı tarihten başlayarak yedi gün içerisinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekili, kararın, Anayasaya, kanuna veya İçtüzüğe aykırılığı iddiasıyla iptali için Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Anayasa Mahkemesi, iptal istemini onbeş gün içerisinde kesin karara bağlar.*” şeklinde değiştirilmiştir.

9. Netice itibarıyla mer’i Anayasa hükümlerine göre milletvekilliğinin düşmesine neden olan veya olabilecek hâller Anayasa’nın 84. maddesinin dört fıkrasında ayrı ayrı düzenlemiş; 85. maddesinde ise milletvekilliğinin düşmesine yalnızca *birinci, üçüncü ve dördüncü* fıkralara göre karar verilmiş olması hâllerinde Anayasa Mahkemesine iptal başvurusu yapılabileceği belirtilmiştir. Bu durum, (istifa, milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar etme ve Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak katılmaması gibi) anılan fıkralarda düzenlenen hâller sebebiyle milletvekilliğinin düşmesi için TBMM Genel Kurulunca bu hususta alınacak bir kararın varlığı şartının aranmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın ikinci fıkrada düzenlenen kesin hüküm giyme veya kısıtlanma hâli söz konusu olduğunda milletvekilliğinin düşmesi için Genel Kurul tarafından karar alınması koşulu aranmamakta, sadece ilgili milletvekili hakkındaki kesin hükmün Genel Kurula bildirilmesi biçimindeki usulün yerine getirilmesi yeterli olmaktadır.

10. Dolayısıyla Anayasa’nın 85. maddesi uyarınca iptal talebiyle Anayasa Mahkemesine başvurma imkânı tanınan ve Anayasa Mahkemesinin de anılan madde uyarınca inceleme görev ve yetkisini haiz olduğu milletvekilliğinin düşmesi hâlleri; Anayasa’nın 84. maddesinin birinci, üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen durumlar olup, maddenin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma sebebiyle milletvekilliğinin düşmesini düzenleyen ikinci fıkrası yönünden Anayasa’nın 85. maddesi kapsamında Anayasa Mahkemesine başvuru imkânı

bulunmamaktadır (bkz. AYM, E.2021/33, K.2021/23, 31/3/2021, § 7; E.2020/49, K.2020/36, 25/6/2020, § 7; E.2020/50, K.2020/37, 25/6/2020, § 7).

11. Bu itibarla Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca kesin hüküm giyme veya kısıtlanma sebebine dayanan ve bu konudaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesi suretiyle gerçekleşen milletvekilliğinin düşmesi hâli, Anayasa'nın 85. maddesi kapsamının ve dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin inceleme görev ve yetkisinin dışında kalmaktadır (bkz. AYM, E.2021/33, K.2021/23, 31/3/2021, § 8; E.2020/49, K.2020/36, 25/6/2020, § 8; E.2020/50, K.2020/37, 25/6/2020, § 8).

12. Belirtilen durumlar bağlamında somut olaya bakıldığında, Anayasa Mahkemesinin mevcut başvuruyu inceleyebilmesinin, ancak, somut olayda Anayasa'nın 85. maddesinde iptal başvurusu yapılmasına imkân tanınan düşme hâllerinden birinin varlığının tespiti halinde mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

13. Nitekim çoğunluk görüşünde yer verilen Mahkeme içtihadına göre de iptali talep edilen bir kuralın ya da işlemin Anayasa Mahkemesince incelenebilmesi, söz konusu kural ya da işlemin denetlenebilir olmasına ve Anayasa Mahkemesinin denetim alanına girmesine bağlı bulunmaktadır. Bu anlamda, Anayasa Mahkemesi, o kural ya da işlemin yalnızca nasıl nitelendirildiğine veya adlandırıldığına ya da bu işlemin nasıl bir yöntem izlenerek yapıldığına bakmakla yetinmemekte; hukuksal niteliği, etkisi ve doğurduğu sonuçları da gözetmektedir (bkz. AYM, E.2023/113, K.2023/127, 26/7/2023; AYM, E.2007/51, K.2007/56, 15/5/2007; E.2007/62, K.2007/66, 5/7/2007). Belirtilen içtihat uyarınca Mahkemece inceleme yapılabilmesi -açıkça ya da Anayasa Mahkemesinin özgün yorumuna göre- Anayasa'nın 85. maddesinde aleyhine iptal başvurusu yapılmasına imkân tanınan Anayasa'nın 84. maddesinin *birinci, üçüncü veya dördüncü* fıkralarında düzenlenen milletvekilliğinin düşme hallerinden birinin varlığına bağlıdır. Eğer bu hallerden biri yoksa yetkisizlik nedeniyle red kararı verilmesi bir zorunluluktur.

14. Yukarıda da belirtildiği üzere Anayasa'nın 84. maddesinin birinci fıkrasında istifa, üçüncü fıkrasında milletvekilliğiyle bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar ve dördüncü fıkrasında Meclis çalışmalarına özürsüz veya izinsiz olarak katılmama nedeniyle düşme hali düzenlenmiştir. Somut olayda ilgili hakkında Anayasa'nın 85. maddesi kapsamında iptal talebine konu olabilecek Anayasa'nın 84. maddesinin birinci, üçüncü veya dördüncü fıkralarında sayılan sebeplerden biri ile milletvekilliğinin düşmesi hâli söz konusu değildir. İptal talebi, Anayasa Mahkemesinin inceleme görev ve yetkisinin bulunmadığı bir düşme sebebine ilişkindir. Dolayısıyla olayda, Mahkememizin genel uygulaması (bkz. AYM, E.2021/33, K.2021/23, 31/3/2021; AYM, E.2020/49, K.2020/36, 25/6/2020; AYM, E.2020/50, K.2020/37, 25/6/2020) doğrultusunda yetkisizlik nedeniyle red kararı verilmesi gerekir.

15. Mahkememiz çoğunluğunun görüşüne dayalı kararda da somut başvuruda Anayasa'nın 85. maddesinde Anayasa Mahkemesine başvuru imkânı getirilen hallerden birinin var olduğuna ilişkin bir kabul bulunmamaktadır. Hal böyle olunca olayda Mahkememiz çoğunluğunca da biraz önce belirtildiği şekilde bir sonuca varılması, bir başka söyleyişle başvuru konusu işlemin Anayasa Mahkemesinin görev alanında olan düşme hallerinden biri olup olmadığının değerlendirilmesi suretiyle bir sonuca ulaşılması gerekmektedir. Oysa Mahkememiz çoğunluğunca, Mahkememizin görev alanında olmadığı

Anayasa metni ile sabit olan ve Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen kesin hüküm nedeniyle milletvekilliğinin düşme hali olup olmadığının, yani Anayasa'ya göre Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkisine girmeyen işlemlerden olup olmadığının değerlendirilmesi suretiyle sonuca gidilmektedir.

16. Eldeki başvuru bakımından böyle bir değerlendirme yöntemine başvurulması hukuken mümkün olmadığı gibi anlamlı da değildir. Zira Anayasa Mahkemesince somut olayda her halükârda bakılması gereken husus, Anayasa'nın 85. (eylemli içtüzük değişikliği iddiası yönünden 150. maddesi) kapsamında inceleme yetkisi olan hallerden birinin olup olmadığıdır. Zira Anayasa Mahkemesince iptal talebinin incelenebilmesi ve iptali talep edilen işlemin hukuka uygunluğuna ilişkin bir değerlendirme ve tespit yapılabilmesi için her şeyden önce başvurunun, Anayasa Mahkemesinin hukuka aykırılık iddialarını esas yönünden inceleme görev ve yetkisi bulunan konulardan birine ilişkin olması gerekmektedir. Bu bir zorunluluktur. Anayasa'nın 84. ve 85. maddelerinde ise incelenen iptal talebi yönünden Anayasa Mahkemesine bu yetkinin verilmediği açıktır. Başvuruya konu TBMM Genel Kurulundaki okuma işleminden önce ya da sonra olay bağlamında Anayasa Mahkemesince ihlal kararı verilmiş olması bu sonucu değiştirmemektedir.

17. Ayrıca belirtmek gerekir ki olayda Anayasa'nın 84. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında bir işlem yapılmış olduğu tespit edilmiş olsa bile bu durumda da yine başvurunun esası incelenemeyecektir. Zira Anayasa'nın 85. maddesi açıkça bu tür bir düşme hali ile ilgili olarak iptal başvurusu yapılmasına imkân vermemektedir. Dolayısıyla çoğunluk, zaten inceleme yetkisinin bulunmadığı bir düşme halinin gerçekte var olup olmadığını değerlendirmektedir.

18. Konuya ilişkin değerlendirilmesi gereken bir diğer husus, çoğunluk görüşüne dayalı kararın somut başvuruya konu yasama işleminin Anayasa'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen kurucu unsurları taşıyıp taşımadığını inceliyor olmasıdır. Çoğunluk bu inceleme ile Anayasa'nın açık hükmü gereğince Anayasa Mahkemesince incelenmesi mümkün olmayan bir düşme halinin esasına ilişkin bir denetim yapmakta ve sonuçta işlemin hukuki bir sonuç doğurmasının mümkün olmadığını tespit etmek suretiyle kurucu unsurlarının olmadığını değerlendirdiği söz konusu işlemin fiili bir durum oluşturduğunu belirtmektedir.

19. Diğer bir anlatımla, çoğunluk, yapılan işlemi esas yönünden hukuka aykırı bulmakta ve fakat Anayasa'nın 85. maddesi kapsamında yetkisi olmaması nedeniyle sonuç itibarıyla işlemi iptal etmemekte, karar verilmesine yer olmadığına karar vermektedir.

20. Oysa somut başvuru bakımından bu aşamada önemli olan, çoğunluk görüşünde belirtildiği gibi işlemin hukuka aykırı olup olmaması değil, Mahkememizin bu konudaki hukuka aykırılık iddiasını esas yönünden inceleme yetkisinin olup olmamasıdır. Yukarıda da açıklandığı üzere bu yetkinin Anayasa Mahkemesine verilmediği açıktır.

21. Sonuç olarak kanaatimizce Mahkememiz çoğunluğu, inceleme yetkisinin bulunmadığı bir düşme sebebinin kurucu unsurlarının bulunup bulunmadığını değerlendirerek, hem anlamlı olmayan bir inceleme yöntemi belirlemiş, hem de yetkisinin olmadığını açık olan bir konuda sonucu olmayan bir esas denetimi yapmıştır.

22. Öte yandan kanaatimizce, çoğunluk görüşünde yer verilen ve Anayasa Mahkemesince “karar verilmesine yer olmadığı” kararları ile sonuçlandırıldığı görülen örneklerin somut başvuru ile benzerliği bulunmamaktadır.

23. Hal böyle olunca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 30/1/2024 tarihli 54. Birleşiminde Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 3/1/2024 tarihli ve E.2023/12611, Değişik İş. 2024/1 sayılı kararının ekte gönderildiğine dair anılan Daire Başkanlığı yazısının okunması suretiyle Hatay Milletvekili Şerafettin Can ATALAY’ın milletvekilliğinin düşmesinin yok hükmünde olduğunun tespiti ve Anayasa’nın 85. maddesi uyarınca iptali talebi hakkında yetkisizlik nedeniyle red kararı verilmesi gerekmektedir.

24. Açıklanan nedenlerle yokluğun tespiti ve iptal taleplerinin yetkisizlik nedeniyle reddi gerektiği sonucuna ulaşıldığından, karar verilmesine yer olmadığına ilişkin karara katılmıyoruz.

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL